

Prof. UMCS dr hab. Krystyna Leszczyńska
Wydział Politologii UMCS

Recenzja rozprawy doktorskiej Mgr Marty Rodziewicz pt. *Młdzież kandydująca w wyborach do rad miast wojewódzkich w Polsce w latach 2006-2014*, napisanej pod kierunkiem Prof. zw. dr hab. Alicji Stępień-Kuczyńskiej, Łódź 2019

Temat dysertacji

„Nie można mówić o młodych bez mówienia o przyszłości i nie można mówić o przyszłości bez mówienia o młodych.”¹

Problematyka partycypacji politycznej młodzieży zajmuje coraz więcej miejsca w dyskursie publicznym, działalności organizacji pozarządowych, a także w literaturze naukowej zagranicznej i polskiej. Jednak partycypacja polityczna młodzieży to nie tylko aktywność, ale przekazanie młodym części władzy sprawowanej dotychczas przez osoby określone jako dojrzałe. Oddanie pola młodym nie jest procesem łatwym, ponieważ wymaga przede wszystkim porzucenia utartych schematów działania oraz synergii w komunikacji i koegzystencji. Skala problemu w tym zakresie jest znacząca, o czym może świadczyć choćby to, że w Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego ukonstytuowanej w 1993 r., a następnie w Zgromadzeniu Narodowym ostatecznie zdobyła uznanie koncepcja podwyższenia tzw. minimalnego wieku senatorów z 21 do 30 lat. Powyższa zmiana – w ocenie jej zwolenników – miała uwiarygodnić traktowanie Senatu Rzeczypospolitej Polskiej jako izby rozważliwej i refleksyjnej. Ponadto z badań przeprowadzonych przez Marcina Waszaka i Jarosława Zbierankę wynika, że obywatele naszego państwa sceptycznie odnieśli się do postulatu wprowadzenia w Polsce czynnego prawa wyborczego od szesnastego roku życia. Początkowo propozycja dotyczyła obniżenia wieku

¹ K. Szafraniec, *Młodzi 2011*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011, s. 11.

uprawnionych do głosowania w wyborach samorządowych. Natomiast obecnie poniektórzy politycy oraz organizacje pozarządowe podnoszą ten argument w kontekście wszystkich wyborów powszechnych.

Na gruncie polskim ukazały się m. in. opracowania naukowe dotyczące partycypacji młodzieży: Macieja Borynia, Bartosza Duraja, Jana Garlickiego, Błażeja Przybylskiego, Ewy Marii Marciniak, Sylwii Mrozowskiej, Heleny Ostrowickiej-Miszewskiej, Krystyny Szafraniec, Piotra Załęskiego.

Do tego grona wpisuje się ze swymi badaniami Mgr Marta Rodziewicz. Temat podjęty przez Doktorantkę jest nowatorski, oryginalny i aktualny. Prace wymienionych wyżej Uczonych nie obejmują bowiem problematyki partycypacji młodzieży w aspekcie podjętym przez Doktorantkę. Głównym celem opiniowanej dysertacji jest „określenie zależności między młodym wiekiem kandydatów należących do grupy młodzieży, a poziomem partycypacji wyborczej do struktur samorządu terytorialnego, na przykładzie rad miast wojewódzkich. Poziom zaangażowania młodzieży w życie polityczne, poprzez korzystanie z biernego prawa wyborczego, zostanie przeanalizowany – jak zadeklarowała Mgr. Marta Rodziewicz – w oparciu o wybory do rad miast wojewódzkich w Polsce w wyborach samorządowych w 2006, 2010 i 2014 roku.” (s. 6-7). Autorka skoncentrowała więc uwagę na problematyce, która dotychczas nie została poddana badaniom naukowym. Doktorantka ponadto dokonała eksploracji po bardzo ważnym wydarzeniu w życiu naszego państwa, a mianowicie po wejściu Polski w struktury unijne. „Młodzież stanowi około 20% całkowitej liczby ludności Unii Europejskiej. W obliczu zachodzących zmian społeczno-gospodarczych, grupa młodzieży, wraz z jej problemami i potrzebami, stała się przedmiotem zainteresowania Unii Europejskiej i państw członkowskich. Uczestnictwo młodzieży w życiu publicznym sprzyja rozwojowi lokalnemu i innowacjom.” (s. 5). Należy również wskazać, że cezury czasowe rzeczywistości badanej przez Doktorantkę zostały bardzo precyzyjnie określone. Zakres chronologiczny i przestrzenny badań oraz problematyka partycypacji

politycznej młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień uczestnictwa wyborczego w strukturach lokalnych, tj. radach miast wojewódzkich w Polsce w latach 2006-2014 w pełni odpowiadają randze dysertacji doktorskiej. Dlatego między innymi z tych powodów z satysfakcją należy przyjąć niniejszą pracę.

Podstawa materiałowa

Temat dysertacji został opracowany na rozległej bazie źródłowej, co jest jej bardzo dużym atutem. Sporządzony przez Doktorantkę wykaz bibliograficzny liczy wprawdzie 15 stron, ale zasadniczą podstawę materiałową pracy stanowią źródła oryginalne, w znacznej części dotychczas niewykorzystane lub wykorzystane w niewielkim zakresie przez autorów literatury przedmiotu. Na bibliografię składają się: akty prawa europejskiego i polskiego (traktaty, ustawy, rozporządzenia, zarządzenia); dokumenty źródłowe (rezolucje, strategie raporty, komunikaty z różnego typu badań, sprawozdania, statystyki); właściwie dobrane tematycznie opracowania naukowe w języku polskim i angielskim (pozycje zwarte, części prac zbiorowych i artykuły). Mgr Marta Rodziewicz ze względu na aktualność problematyki wykorzystwała także (w niezbędnym zakresie) materiały i przekazy zamieszczone w Internecie. Wskazać należy, że zgromadzony przez Doktorantkę materiał stanowi solidną podstawę do i opisu i analizy zakreślonych hipotez badawczych. Został także umiejętnie wykorzystany pod względem warsztatowym do poszczególnych rozdziałów dysertacji. Podstawa źródłowa dysertacji w znacznej mierze zadecydowała o nowatorskim jej ujęciu.

Wydaje się jednak, że Doktorantka mogłaby odwołać się także do opracowań poświęconych rozważaniom na temat granic wieku metrykalnego człowieka, tj. tzw. „początku młodości” i „końca młodości”. „Wprawdzie – jak słusznie wskazała Mgr Marta Rodziewicz – nie istnieje jedna, powszechnie przyjęta definicja, ani sztywne granice oddzielające młodzież od dzieciństwa i dojrzałości.” (s. 20). Jednak wyżej wymienione kwestie były

rozważane przez naukowców z różnych dziedzin. Przykładowo, I. Gore, *Wiek a aktywność życiowa*, przekł. H. Wasylkiewicz, Warszawa 1980, ss. 127; D. Abrams. Ch-M. Vauclair, H. Swift, *Predictors of attitudes to age across Europe*, Centre for the Study of Group Processes, University of Kent on behalf of Department for Work and Pensions, 2011; Z kolei Z. J. Pietraś wskazał w książce *Decydowanie polityczne*, Warszawa-Kraków 2011, ss. 477, że wiek jest tzw. trzecim czynnikiem biopolitycznym (po zdrowiu i płci). Doktorantka de facto powołuje się na to opracowanie „tylko w innym kontekście”. Dlatego proponuję, aby również Mgr. M. Rodziewicz zechciała skonfrontować klasyfikację zaprezentowaną przez prof. Ziemowita J. Pietrasia z klasyfikacją przywołaną za Edytą Mianowską (niestety brak jest wskazania opracowania tej Autorki tylko „E. Mianowska, op. cit.” - s. 28, s. 58, s. 59, s. 60; należy wnioskować, że zapewne chodzi o książkę „Strategie społecznego uczestnictwa młodzieży”) – „Jako czynniki wpływające na charakter ról społecznych wskazuje się również wiek i płeć jednostki.” (s. 60). Proponuję również, aby Doktorantka rozważyła wprowadzenie do tekstu pracy pojęcia „pajdokracja” oznaczającego rządy ludzi bardzo młodych i niedoświadczonych. W moim przekonaniu praca zyskałaby na wartości gdyby Mgr Marta Rodziewicz nieco szerzej zaakcentowała kwestie partycypacji płci na listach wyborczych rad miast. Na ten temat powstały już opracowania m.in. autorstwa Katarzyny Niewiadomskiej-Cudak, *Wybory samorządowe w Łodzi w latach 1990-2006*, Toruń 2011, s. 279. Należy podkreślić, że postulaty równouprawnienia płci w różnych aspektach, które stanowią efekt działalności i zarazem wciąż aktualny postulat ruchów feministycznych, są bardzo mocno akcentowane w prawie UE jak i prawie polskim.

Konstrukcja dysertacji

Cel badań i sformułowane przez Doktorantkę pytania badawcze stanowią podstawę przyjętej problemowej struktury dysertacji, zawartej w siedmiu rozdziałach ujętych w trzech częściach. Lektura pracy doktorskiej wskazuje na konsekwencję w postępowaniu metodologicznym Mgr Marty Rodziewicz oraz prezentacji wyników efektów badawczych w poszczególnych, bardzo logicznie ułożonych częściach (rozdziałach) pracy. Właściwego wprowadzenia do tematu dokonano we *Wstępie* oraz części I. *Podstawowe pojęcia i założenia terminologiczne*, a mianowicie: Rozdziale I. *Młodzież – konceptualizacja pojęcia*, Rozdziale II. *Teoretyczne zagadnienia wyborów i systemów wyborczych* i Rozdziale III. *Partycypacja wyborcza jako jedna z form uczestnictwa społeczno-politycznego*, gdzie przedstawione zostały założenia badawcze, podstawowe pojęcia i problemy terminologiczne. Część II. *Specyfikacja badań* obejmująca Rozdział IV *Młodzież w świetle dotychczasowych badań* i Rozdział V *Miasta wojewódzkie w Polsce* zawiera analizę stanu badań nad młodzieżą (w tym wyszczególnienie polskich ośrodków badawczych zajmujących się kwestią młodzieży, stan badań nad młodzieżą w naukach społecznych, podejścia ilościowego i jakościowego w badaniach młodzieży, założeń polityki młodzieżowej realizowanej na płaszczyźnie unijnej, krajowej i lokalnej) i analizę demograficzną zbiorowości młodzieży w Polsce oraz analizę demograficzną miast wojewódzkich uwzględniającą ich znaczenie, rolę i uprawnienia rad miast wojewódzkich w Polsce. Natomiast w części III. *Rezultaty badań* rozprawy obejmującej Rozdział VI *Wpływ komitetów partii politycznych na wyniki młodych kandydatów w wyborach do rad miast wojewódzkich* i Rozdział VII *Młodzi kandydaci a komitety lokalne* zaprezentowano – jak wskazuje jej tytuł – wyniki przeprowadzonych badań. W *Zakończeniu* dokonano weryfikacji hipotez badawczych i przedstawiono wnioski końcowe z analizy. Ponadto praca zawiera *Spis tabel, wykresów, zdjęć*

(s. 3 - Spis treści: Spis tabel, wykresów, rysunków; s. 238 - Spis tabel, wykresów, zdjęć) oraz *Bibliografię* i *Aneks*, który mieści w sobie bazę danych opracowaną na potrzeby badania.

W mojej ocenie we wszystkich trzech częściach pracy zachowane zostały właściwe proporcje w prezentacji ich treści, tj. odpowiednio: 53, 62 i 82 strony.

Na podkreślenie zasługuje zrównoważenie wątków prezentacyjnych i analitycznych w dysertacji oraz przedstawienie podsumowań zawierających oceny i wnioski w zakończeniach poszczególnych rozdziałów pracy.

Hipotezy i metody badawcze

Autorka sformułowała cztery hipotezy badawcze, na które konsekwentnie poszukiwała odpowiedzi w prowadzonych przez siebie żmudnych badaniach empirycznych. W celu wyjaśnienia problemów badawczych, wymagających weryfikacji (sprawdzenia) w trakcie prowadzonej eksploracji Mgr Marta Rodziewicz sformułowała cztery pytania badawcze, które pod względem merytorycznym określiły podstawowe obszary poszukiwań odpowiedzi na istotne kwestie podjętego tematu pracy.

Trzy hipotezy zostały przez Doktorantkę zweryfikowane pozytywnie. Natomiast jedna nie została zweryfikowana twierdząco ze względu na „(...) różnice w zakresie stwarzanych możliwości dla młodzieży oraz zainteresowania młodych zagadnieniami polityki lokalnej. Podczas wszystkich elekcji do rad miast wojewódzkich, najwyższą aktywność społeczno-polityczną młodzieży w postaci korzystania z prawa wyborczego, a konkretnie z ubiegania się o mandat radnego, zarejestrowano w największych miastach, czyli w Warszawie, Łodzi, Krakowie (s. 220).

Poza stroną deskrypcyjną, w trakcie opracowywania tematu Mgr Marta Rodziewicz wykazała, że korzystała z następujących metod badawczych tj. metody porównawczej, metody empiryczno-statystycznej, metody logiczno-empirycznej, metod analizy jakościowej i metody instytucjonalno-prawnej oraz

metody historyczno-empirycznej (s. 9). Proponuję, aby wskazana przez Mgr Martę Rodziewicz „metoda historyczno-empiryczna” została określona jako „metody historyczne” i „metody empiryczne”. Zastosowane niektóre metody historyczne często wiązano z metodami statystycznymi (geneza zjawiska, ustalanie faktów i zjawisk, gromadzenie materiału empirycznego, np. z badań ośrodków opinii publicznej).

Uwagi merytoryczne

Niniejsza praca doktorska porządkuje istniejącą wiedzę i przede wszystkim dostarcza nowej porcji wiedzy na temat uczestnictwa politycznego młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień uczestnictwa wyborczego do rad miast wojewódzkich w Polsce w latach 2006-2014. Treść pracy wzbogaciły i syntetycznie udokumentowały, w większości samodzielnie opracowane, zestawienia tabelaryczne i wykresy. Podkreślam także obiektywny tok narracji.

Jednak z obowiązku recenzenckiego wskazuję na określone usterki merytoryczne:

s. 9. - W zdaniu "Rywalizacja młodzieży o zaufanie elektorów została przeanalizowana w oparciu o wybory samorządowe w okresie 2006-2014." wyraz "elektorów" powinien zostać zastąpiony wyrazem "elektoratu";

s. 40 - zamiast "kadencja izby niższej i wyższej" należy posługiwać się określeniem "kadencja izby pierwszej i drugiej";

s. 40 - doprecyzowania wymaga zdanie, że "władza wykonawcza wybierana jest na okres od czterech do siedmiu lat". Bowiem tylko republikańskie głowy państw pochodzą z wyborów, natomiast rządy są powoływane, a nie wybierane.

s. 43 - zasadne jest stwierdzenie, że "Najwyższy cenzus wieku obowiązuje w wyborach prezydenckich". Natomiast błędne jest stwierdzenie, iż "W zależności od kraju, aby ubiegać się o urząd należy mieć skończone od trzydziestu pięciu

do czterdziestu lat." Bowiem prezydentem Włoch może zostać osoba w wieku co najmniej 50 lat;

s. 43 - zamiast "polski konsulat lub placówka dyplomatyczna" należałoby zastosować określenie "polskie przedstawicielstwo dyplomatyczne", ponieważ konsulat jest - tak jak ambasada - placówką dyplomatyczną;

s. 43 - zamiast "równość wyborcza" proponuję posłużyć się określeniem "równość wyborów" lub "równość w wyborach";

s. 45 - proponuję doprecyzować, że "w Stanach Zjednoczonych wybory prezydenckie mają charakter pośredni", ponieważ wybory do Kongresu takiego charakteru, tj. pośredniego nie mają;

s. 48 - proponuję aby zamiast "izb niższych" posługiwać się określeniem izb pierwszych. Tylko w przypadku brytyjskiej Izby Gmin - to określenie jest właściwe. Natomiast w odniesieniu do Stanów Zjednoczonych oraz Kanady nie jest ono zasadne.

s. 48 - wyraz "system" w zdaniu "System większości bezwzględnej stosowany jest między innymi w Polsce podczas przeprowadzania wyborów prezydenckich" należy zastąpić wyrazem "reguła", ponieważ "system" jest bardziej adekwatny przy "urzędach kolegialnych";

s. 51 - błędne określenie "sejmików wojewódzkich", ponieważ art. 15 ustawy o samorządzie województwa z dnia 5 czerwca 1998 roku stanowi, że "organami samorządu województwa są sejmik województwa i zarząd województwa". W związku z tym należy posługiwać się określeniem: "sejmik województwa", "sejmiki województw".

s. 40 - wyborów nie cechuje "tajność" tylko tajność głosowania.

s. 51, s. 53 - wybory do rad gmin nie są "tajne" tylko "odbywają się w głosowaniu tajnym" co określa wprost art. 169 ust. 2 Konstytucji z 2 kwietnia 1997 roku;

s. 51, 129 - należałoby doprecyzować np. w przypisie, że w latach 2006-2014 kadencja władz samorządowych trwała cztery lata, natomiast obecnie trwa pięć

lat. Bowiem zdanie "Kadencja władz samorządowych trwa cztery lata" może czytelnika wprowadzać w błąd.

s. 52. - zdanie "Dodatkowo wprowadzono decyzję o bezpośrednim wyborze jednoosobowej egzekutywy, czyli wójtów, burmistrzów, prezydentów miast". bez wskazania daty sfinalizowania tej "decyzji", tj. w 2002 roku sugeruje, że nastąpiło to podczas prac nad pierwszą ordynacją wyborczą do samorządu gminy czyli w latach 1989-1990 (porównaj s. 52 i s. 51);

s. 112 - zamiast "jedno miasto milionowe (Warszawa)" proponuję zapis "jedno miasto ponadmilionowe (Warszawa)";

s. 116 - Autorka wskazuje na siedem poziomów hierarchiczności miast zgodnie z koncepcją Christallera, a de facto wymienia sześć poziomów;

s. 121 - informacja "Osiemnaście miast wojewódzkich w Polsce (...)" powinna zostać poprzedzona wyjaśnieniem, że siedziba wojewody i sejmiku województwa zlokalizowana jest w 14-tu miastach, natomiast w przypadku Bydgoszczy i Torunia oraz Gorzowa Wielkopolskiego i Zielonej Góry jest odmiennie niż w tych 14-tu miastach;

s. 123 - zamiast "samorządom wojewódzkim" powinno być stosowane określenie "samorządom województw";

s. 132 - zamiast "podatek od środków transportu" prawidłowe jest posługiwanie się nazwą wprowadzoną przez ustawę, tj. "podatek od środków transportowych";

s. 134 - wyraz "statusie" proponuję zastąpić wyrazem "statucie".

s. 198 - zamiast "najdłużej urzędującego radnego" proponuję posługiwać się określeniem "radnego pełniącego funkcję najdłużej";

s. 223 - proponuję, aby rozporządzenie RM, a następnie uchwała RM zostały wykazane po "ustawach" a przed "zarządzeniami"

Uwagi warsztatowo-edytorskie

Język dysertacji jest bardzo rzeczowy i komunikatywny. W sposób precyzyjny zostały sformułowane wnioski z dokonanych analiz. Doktorantka umiejętnie posługuje się cytataми i właściwie dokumentuje treść pracy w odnośnikach. Zaznaczyć należy, iż w odnośnikach zawarte zostały dodatkowe wyjaśnienia i komentarze, co systematyzuje i uszczegóławia informacje zaprezentowane w tekście dysertacji.

Odnotowuję następujące usterki, czy "potknięcia" pisarskie.

Dotyczą głównie literówek (ą, ę) przede wszystkim w rozdziałach I-V oraz błędów fleksyjnych, tj. błędów polegających na wyborze niewłaściwej końcówki wyrazów. Przykładowo (s. 41 - "z opcji tzw. cichy wyborów" zamiast "z opcji tzw. cichych wyborów"; s. 84 - "uczestnictwa w życiu społeczny" zamiast "uczestnictwa w życiu społecznym"; s. 199 - "społeczności jako organizator szeregu akcji" zamiast ""społeczności jako organizatora szeregu akcji").

Nieprecyzyjny jest zapis imion osób wskazywanych w tekście po raz pierwszy (m.in.: M. Karwat – s. 24, P. Berger, T. Luckmann, J. Habermas – s. 28, Erik H. Erikson – s. 31, J. S. Mill – s. 44, S.P. Huntington – s. 63, R. E. Pahl, F. Znaniecki – s. 107; natomiast: Bogdan W. Mach – s. 21, Edward Hajduk – s. 26, Joseph Schumpeter – s. 37, Roger Hart – s. 67, Andrzej Gawlikowski – s. 114). Bowiem w odniesieniu do osób przywoływanych po raz pierwszy w tekście właściwe jest posługiwanie się imieniem, a nie skrótem ograniczonym do jego pierwszej litery.

Autorka niemal konsekwentnie posługuje się pojęciem „kraj” zamiast "państwo". Tymczasem kraj jest de facto terminem geograficznym.

W rozprawie zauważalne są pewne pomyłki niewątpliwie wynikające z nieuwagi Autorki przy ostatecznej redakcji tekstu np.: "determinującej rozkład młodzieży na listach wyborczych" - 12; "Dodatek do rozprawy stanowi aneks" – s. 13.; „Władza jest obsadzana w sposób pozawyborczy” – s. 39; "głosowania w wyborach o szczeblu centralnym"; „wyborów do euro parlamentu” – s. 75, „Komitet Wyborczy Wyborców Młodzi Razem, który dedykowany był w całości osobom młodym” – s. 192.

Drobną uwagę można sformułować odnośnie do sposobu zbędnego przywoływania pełnego zapisu „Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r., Kodeks Wyborczy, Dz. U. 2017” w przypisach od numeru 136 do numeru 142” (s. 54-55). Ponadto przywołano niepełne brzmienie ustawy z dnia 18 października 2006 roku - *o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów*, gdyż zabrakło w jej tytule ostatnich czterech wyrazów "oraz treści tych dokumentów" - s. 53 oraz przywołano ustawę *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* bez daty jej uchwalenia czyli 27 marca 2003 roku - s. 126.

Konkluzja

Konkludując, z pełnym przekonaniem twierdzę, iż z uwagi na znaczenie i aktualność podjętego przez Mgr Martę Rodziewicz tematu *Młodzież kandydująca w wyborach do rad miast wojewódzkich w Polsce w latach 2006-2014*, osiągnięte wyniki badawcze, a także ze względu na zaprezentowany przez Doktorantkę warsztat badawczy oraz wykorzystanie literatury przedmiotu rozprawa doktorska spełnia wymogi określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*².

² Dz.U. 2017 poz. 1789.

Pragnę podkreślić, że recenzowaną przeze mnie pracę charakteryzuje klarowny, zwięzły język wykładu oraz zobiektywizowane wnioski i oceny. Poza wskazanymi usterkami dysertacja jest wartościowa pod względem warsztatowym. Tekst pracy jednoznacznie dowodzi opanowania przez Autorkę umiejętności prowadzenia badań naukowych. W związku z powyższym wnoszę, że Mgr M. Rodziewicz powinna zostać dopuszczona do publicznej obrony. Chciałabym także zaznaczyć, że sformułowane przeze mnie uwagi oraz postulaty nie obniżają wartości pracy, są jedynie próbą wskazania sposobu jej udoskonalenia.

Uważam, że dysertacja po wprowadzeniu określonych zmian (poprawek) mogłaby zostać opublikowana, gdyż stanowi interesujące i wartościowe uzupełnienie literatury przedmiotu. Jej przydatność wyznacza użyteczność dla dalszych pogłębionych analiz naukowych, jak również możliwość wykorzystania w dydaktyce oraz innych odbiorców, np. dziennikarzy. Zarazem chciałabym zachęcić Autorkę do kontynuowania dalszej pracy nad określonym w tytule dysertacji zagadnieniem. Jest bowiem wiele merytorycznych i metodologicznych przesłanek wskazujących, że poszerzenie naukowych dociekań w tym zakresie może przynieść bardzo wartościowe poznawczo rezultaty.

Lublin, 13 czerwca 2019 roku

Henryk Jędrzejko